

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 8, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 331.341.1

*В. В. Ковч,
к. е. н., старший викладач кафедри економічної теорії,
ПВНЗ «Хмельницький економічний університет»*

ОПЛАТА ПРАЦІ ТА РІВЕНЬ ЗАДОВОЛЕННЯ ПОТРЕБ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

*V. Kovch,
Candidate of Economic Studies, Senior Lecturer economic theory cathedra,
Private Higher Educational Establishment "Khmelnitskyi Economic University"*

LABOUR PAY AND STANDARDS OF SOCIETY NEEDS IN THE EMERGING INNOVATIVE ECONOMY

Розглянуто сучасну специфіку та реальний стан ринку праці, вимоги, що ставляться перед молодими фахівцями та умови праці, що їм пропонують. Досліджено можливості задоволення потреб суспільства за умов формування інноваційної економіки та при сучасному рівні оплати праці. Проаналізована політика держави та її роль щодо оплати праці.

It is examined the current specific character and the state of labour market, the requirements imposed on young professionals and working conditions they are offered. It is looked into the opportunities of the contentment of society needs in terms of innovative economy and the present level of labour pay. It is analyzed the policy and its role in relation to labour pay.

Ключові слова: оплата праці, інноваційна економіка, держава, потреби суспільства, ринок праці, населення, диференціація доходів.

Keywords: labour pay, innovative economy, state, society needs, labour market, population, income differentiation.

Постановка проблеми: формування інноваційної економіки відкриває нові перспективи та можливості для розвитку країни. Проте не дивлячись на це, оплата праці в більшій своїй мірі є незначною, та не здатною задовольнити всі потреби суспільства. Проведення будь-якої інноваційної діяльності вимагає залучення більш кваліфікованих кадрів, що здатні адаптуватися до нових умов праці. На сьогоднішній день рівень оплати праці національний на прожитковий мінімум, а вимоги, що висуваються до нових працівників, стрімко зростають. Ринок праці переповнений молодими фахівцями без достатнього досвіду роботи, що змушує молодь працювати за кордоном.

Аналіз основних досліджень і публікацій: Розроблення даної проблеми знайшло своє відображення у працях А. А. Чухна, П. Леоненка, В. Мандибури, І. В. Буяна, В. Л. Осецького, І. Й. Малого, О. Злобиної, Т. Заславської, Ю. Кіндзерського, А. Ткача, А. Халецької, М. Папієва, та інших.

Ціль та завдання: з'ясувати сучасний стан задоволення потреб суспільства. Визначити можливості задоволення потреб людини за наявного рівня оплати праці. Дослідити які вимоги до робочої сили висуваються на ринку праці, за сучасного стану формування інноваційної економіки в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сучасні економічні системи трансформуються під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. До внутрішніх доцільно відносити, на нашу думку, обмеження ресурсів, недостатнє задоволення потреб суспільства. До зовнішніх факторів варто ввести зміни в балансі сил на світових ринках та у відносинах держав, глобальні кризи. Спроможність до змін характеризує сучасну життєздатну економіку. Зміна економічної системи (трансформація) супроводжується змінами в оплаті праці та в можливостях задоволення потреб суспільства.

В умовах формування інноваційної економіки оплата праці несе в собі подвійне значення, зокрема це – джерело забезпечення умов виживання для працюючого населення, та для їх сімей, а також в якості платоспроможного попиту на інноваційну продукцію – одного із факторів, що спонукає до виробництва інноваційної продукції.

Ринок праці має цілий ряд важливих особливостей, серед яких:

- наявність невід'ємних прав власності на працю від його власника;
- працівник може самостійно контролювати якість виконання своєї роботи, працювати з різною віддачею;
- наявність широкого кола аспектів, що не мають грошового характеру, зокрема: утримання і умови праці, гарантії збереження робочого місця, перспективи зростання кар'єри, колектив, рівень індивідуалізації умов праці.

В економічній системі наявні дві значні складові – продуктивні сили та економічні відносини. Основними структурними елементами перших є матеріально-речові та трудові ресурси. Матеріальні економічні ресурси – фундамент створення робочих місць матеріально-технічної складової продуктивних сил, до яких через відповідні економічні важелі долучається людський ресурс. Цей процес здійснюється саме через робочі місця.

Економічні відносини виникають між їх суб'єктами (переважно з протилежними інтересами – продавець товару і покупець, працедавець і працеемець, боржник і кредитор) з приводу того чи іншого об'єкту. Це взаємини між людьми з приводу виробництва та привласнення його результатів. Відтак людина, по-перше, взаємодіє з природою через робоче місце, тобто застосовуючи знаряддя праці, матеріали, сировину, відповідні технології, власні здібності до праці, витрачаючи робочу силу. І по друге, ця взаємодія опосередковується економічними відносинами. В першому випадку людина залучає рухомий апарат, біологічну енергію, фізичну силу (природні, генетичні властивості) вміння, навички (набуті фізичні чинники), професійно-кваліфікаційні знання (духовні властивості); в другому – застосовує духовні чинники іншого складу – здатність на вигідних для себе умовах укласти трудову угоду, здійснити торгівлю обладнанням, отримати кредит тощо [1, с 47].

Наявність освіти стало ключовою умовою для отримання роботи, а за умов формування інноваційної економіки, першочерговості набуває отриманий досвід роботи на попередньому місці праці. Сучасний рівень економічного розвитку вимагає постійного підвищення кваліфікації протягом всієї трудової діяльності в порівнянні з недалеким минулим, коли достатньо було один раз отримати освіту та кваліфікацію.

Не дивлячись на це людина є свідомим творцем суспільства, його економічних, політичних, юридичних, культурно-мистецьких, релігійних, ідеологічних, освітніх та інших систем. Їх створення і розвиток відбувається відповідно до законів, властивостей природи, її складових, а також із властивостями людини. Соціально-економічне довкілля визирає, формується, набуває свого змісту із біологічного, духовного, соціального в людині. Воно має бути адекватне потребам біологічного, духовного та соціального в людині. Але поки «не судилося». Разом з тим, основним завданням ринкової економіки є створення і надання кожній людині необхідних предметів споживання та послуг для задоволення її біологічних, духовних та соціальних нужд [1, с 43].

В країнах, що спрямовані на інноваційний шлях розвитку збільшився попит на висококваліфіковану робочу силу, спостерігається значні зміни в розподілі загального обсягу виконуваної роботи між висококваліфікованими робітниками та малокваліфікованою робочою силою. Серед малокваліфікованої робочої сили спостерігається зменшення повної зайнятості.

Інноваційний шлях передбачає появу нових технологій, що проникають в усі сфери економічного життя. Таке явище по своїй значимості можна прирівняти

до промислової революції та віднести до одних із найвагоміших досягнень за останні століття. Очікуваним результатом такого явища є поява цілого ряду нових продуктів та послуг, результатом чого стало значне зниження виробничих витрат та значні технологічні прориви в більшості галузях виробництва. Завдяки спрямуванню до інноваційної діяльності стало можливим скорочення собівартості господарської діяльності.

Поява нових технологій спонукає до значного підвищення попиту на висококваліфікованих робітників. На багатьох підприємствах в результаті введення інноваційних технологій відбувається скорочення робочих місць. Із-за введення нових форм організації праці, що супроводжуються використанням нових технологій та вимагають більш кваліфікованої робочої сили, спостерігаються зміни в утриманні робочого місця працівників.

Постійні зміни в умовах праці в найближчому майбутньому призведуть до того, що з'явиться необхідність в ще більш висококваліфікованій робочій силі, або перекваліфікації вже існуючої. В зв'язку з цим, до працівників будуть висуватися вимоги по постійному підвищенню їх кваліфікації або буде вимагатися отримання додаткової освіти. За сучасних умов, коли підприємці націлені на мінімізацію витратів на утримання та відновлення здібностей до праці своїх робітників, підвищення кваліфікації, буде тільки проблемою самого працівника. Потреби працівника та його праця знаходяться в постійному взаємозв'язку, а отже всі проблеми щодо них повинні також розв'язуватися взаємопов'язано. Задоволення потреб індивідуума повинно лежати не тільки безпосередньо на його плечах, а й задовольнятися роботодавцем та державою, а на сьогоднішній день ми маємо нещадну експлуатацію праці і, як результат, низький рівень її продуктивності.

Поширення інноваційних технологій в повсякденному житті людини загострює проблему відсутності висококваліфікованих працівників. На сучасному етапі підприємства та організаціям необхідні працівники, що легко вчать та без надмірних зусиль засвоюють технологічні інновації. Кваліфікацію якою повинні оволодіти наймані працівники повинна бути швидко засвоєна та практично одразу використовуватися на виробництві. Це надає певну перевагу молодим працівникам, що мають більш високий рівень освіти та можуть працювати з «високими» технологіями. Проте перспективи сьогодення вимагають працівників, що одночасно наділені технологічними знаннями, здатністю до керівництва та хистом підприємця. Таким чином варто відзначити, що відбувається зростання тенденції, щодо попиту на працівників, що наділені різнобічними властивостями та праці.

При врахування середнього сімейного навантаження утриманців на одного працюючого, виходить що середньомісячний дохід на одного члена сім'ї спрямований на прожитковий мінімум. Такий мінімальний рівень доходу означає, що відтворення робочої сили в сучасних умовах відбувається на межі виживання.

Існування населення на межі фізичного виживання може нести тільки тимчасовий характер, так як тривале недостатнє задоволення першоочергових нужд суспільства загрожуватиме підризом здоров'я працездатного населення, втратою здібностей до праці та духовній деградації. Такий спосіб життя перестав бути поодиноким випадком та набуває масового характеру для значної маси найманих працівників.

Наслідком зменшення купівельної здатності суспільства стає зменшення рівня в структурі споживача, де першочергове місце займають продукти харчування та предмети першої необхідності. Споживчий бюджет груп населення, що відносяться до середнього класу суспільства перетворюється на стандартний бюджет бідності, до якого у світовій практиці прийнято відносити рівень витрат на харчування, що становить понад 50%. Із сімейного бюджету працівників, що відносяться до низького та середнього класу суспільства випадають витрати на товари тривалого використання, високоякісні товари, послуги з постійною абонентською платою та інше. Досить незначний рівень платоспроможності найманих працівників стає досить важливою перешкодою на шляху інноваційного розвитку України.

У світовій практиці державна політика регулювання доходів населення налічує три ключові напрямки, зокрема:

- законодавча база по корекції динаміки заробітної плати відповідно до рівня зростання інфляції;

- активний державний контроль за умовами співпраці найманих працівників та роботодавців, перевірка забезпечення безпечних умов праці та забезпечення умов для відновлення робочої сили;

- законодавче встановлення мінімального рівня заробітної плати та гарантування соціального захисту населення.

В Україні при «умовній» наявності всіх цих рівнів регулювання доходів, їх виконання не тільки не захищає інтереси найманих працівників, а й в певній мірі ущемлює їх. Замість контролю за рівнем оплати праці та її підняттям у співвідношенні до зростання вартості життя, основною метою державної політики стає обмеження зростання доходів суспільства, що призводить до звуження купівельної здатності населення, звуження внутрішнього ринку та значного спаду рівня життя.

Світовий досвід показав, що тривале стримування фактичного зростання заробітної плати не може розглядатися, як ефективний засіб підтримання стабільності в збалансованні споживчого ринку. Державна політика має двоєзначне значення, вона не тільки виконує функцію відповідальності сторони у співпраці між найманою робочою силою та роботодавцем, що має на меті гарантування виконання умов для відновлення робочої сили, та дотримання рівня оплати праці, а й продовжує проводити політику утримання «фактичного» зростання заробітної плати, та утримує її на мінімально допустимому рівні, що не забезпечує умов відновлення робочої сили та унеможливує задоволення усіх суспільних потреб. На сьогоднішній день держава своєю політикою на ринку праці практично відсторонилася від захисту робітників, таким чином надавши підприємцям та роботодавцям практично необмежену свободу щодо коливань у рівні оплати праці.

В залежності від свого рівня диференціації рівень заробітної плати визначає стимул до праці та її якості. Отже заробітну плату варто розглядати, як індикатор, що відображає ситуацію, яка складається на ринку праці, а також, як інструмент його регулювання. Зміни звичного рівня цін, призводить до коливань в номінальній заробітній платі, що в свою чергу призводить до змін фактичного рівня безробіття. За даних умов не виключаються зміни параметрів ринку праці в залежності від динаміки зміни заробітної плати.

Диференціація доходів є досить природним та повсякденним явищем. Різний майновий стан усіх членів суспільства прийнято вважати потужним стимулом соціально-економічного прогресу, але при умові, що для кожного члена суспільства створено однакові умови для реалізації своїх здібностей [4, с 82].

Н. Холод стосовно соціальної диференціації притримувався думки, що надавалися особливі привілеї зі сторони держави певним колам суспільства на отримання дефіцитних товарів та послуг [8, с 356].

На сьогоднішній день при формуванні інноваційної економіки розмежування доходів населення має деякі особливості. Для порівняння, якщо в більшості розвинувтих країн світу наявність чітко сформованого середнього класу суспільства є запорукою сталого економічного розвитку, то на сьогоднішній день в Україні середній клас суспільства є досить абстрактним.

Існує думка згідно якої пріоритетним напрямком змін в соціальній сфері має бути політика доходів, що передбачає зміну пріоритетів переважної підтримки вразливих верств населення на соціальний захист працівників. Дані перетворення повинні призвести до підвищення рівня життя населення, подолання бідності та зменшення різниці між майновим розшаруванням та призведе до підвищення економічної активності та зайнятості, сприятиме формуванню необхідних надходжень до соціальних фондів та бюджету. Розвиток системи соціального захисту повинен включати реформування пенсійної системи, підвищення соціальної допомоги, диверсифікацію системи надання соціальних послуг [2].

На сьогоднішній час ¼ населення, що досягла працездатного віку, вважає, великою проблемою пошук роботи по своїй кваліфікації та з відносно достатнім рівнем оплати праці, а понад 47% працездатного населення України твердо переконані, що їм буде важко влаштуватися на будь-яку роботу в нашій державі [3, с 75-78].

Не дивлячись на схожі проблеми стосовно пошуку роботи, оплати праці, рівнем та якістю задоволення потреб суспільства, відмінності країн Західної Європи від нашої держави полягають в тому, що потребу у працівниках робітничих спеціальностях вони компенсують завдяки мігрантам з вищою освітою, а не рідко при наявності дипломів про дві вищі освіти. Значна частина таких мігрантів надходить саме з України в пошуках кращих умов для задоволення своїх нужд та потреб. На доказ цього свідчить доволі суцільна статистика, згідно якої основною сферою де залучені українці за кордоном є будівництво (понад 51,6%); по доряді за домашнім господарством, та в якості домашньої прислуги, працюють біля 16,3%; до сільського господарства залучають 8,5%; торгівельна галузь коливається біля 8,5%, а промисловість – 5,4% українських мігрантів [6].

В умовах збільшення безробіття і нерівномірності розподілу доходів різних соціальних груп населення держава може сприяти підвищенню соціальної відповідальності підприємств шляхом їх залучення до програми освіти, скорочення безробіття та безпритульності, поліпшення умов праці. Розширення купівельної спроможності населення може бути здійснено завдяки підтримці великими корпораціями малого та середнього бізнесу в результаті реалізації венчурних проектів та підрядів і франчайзингу, що є джерелом додаткових робочих місць та джерелом доходів населення.

При зростанні рівня оплати праці та підвищення рівня задоволення потреб суспільства, варто очікувати наступне:

- зацікавленість в освіті та здобутті професійних навичок та вмінь серед працюючого населення;

- зростанні зайнятості при наявності стабільного рівня безробіття;

- якість виконання діяльності підприємств сфери послуг;

- повернення значної частини населення із-за кордону, що мігрували з метою постійної або часткової зайнятості;

- повернення із-за кордону висококваліфікованих наукових працівників;

- покращення демографічної ситуації в державі;

- підвищення загального добробуту населення.

Як зазначає І. В. Буян, задоволення нужд людини є складною, важливою, досі не розв'язаною суспільствами на прийнятному, достойному людині рівні, проблемою. Втамування біологічних, духовних, соціальних нужд людини має стати основним завданням соціально-економічних систем. Людина, влада, підприємці, суспільство повинні знайти способи прийнятного розв'язання цієї проблеми [1, с 45].

Використання соціальних гарантій держави є одним з тих інструментів, що здатні покращити рівень матеріального стану населення країни і тим самим підвищити якість задоволення потреб суспільства. Водночас застосування такого інструменту повинно бути зваженим та прогнозованим. На сьогоднішній день в Україні підвищення державних стандартів та норм перебувають у невідповідності з сучасною економічною ситуацією. Не дивлячись на це, держава залишається єдиним суспільним інститутом на плечі якого покладено розв'язання всіх питань, що виникають в процесі функціонування як суспільства (нації) так і кожного її громадянина. Будь-які зміни, що відбуваються у внутрішньому її середовищі неодмінно супроводжуються затвердженням норм, що в повній своїй мірі, формуються державою.

Висновки: реалії сьогодення такі, що постійний розвиток економіки та позитивні зрушення в інноваційній діяльності, підвищують норми вимог, як для вже працюючого населення так і для молодих спеціалістів. Сьогодні працедавець вимагає не тільки диплом про вищу освіту, а й наявність практичного досвіду роботи. При цьому рівень оплати праці та можливості задоволення своїх потреб в нашій державі, спонукає молодь до пошуку можливості виїзду за кордон, або працювати при не повному навантаженні. Впровадження на виробництві нових технологій не рідно призводить до скорочення робочих місць та пошуку, ще більш висококваліфікованої робочої сили. Значна частина працездатного населення України працює не за фахом, та отримує заробітну плату достатню щоб існувати на межі фізичного виживання. Такий спосіб життя перестав бути винятковим та набуває масового характеру.

Список літератури:

1. Буян І. В. Ринкова система праці - сучасна економічна форма взаємодії біологічного, духовного, соціального в людині з природою / І. В. Буян // Психологія і суспільство. - 2011. - № 4. - С. 38-51;
2. Білопольська В.М. Моделювання взаємозалежності між показниками економічного розвитку держави та рівнем соціального захисту населення України: апробація та оцінка результатів / В.М. Білопольська // Економіка і організація управління. Випуск №2 (10) 2011 с 23;
3. Безматерных В. Влияние международной миграции рабочей силы на формирование рынка труда в Украине / В. Безматерных, С. Чжан // Проблемы материальной культуры. Экономические науки. – 2008. - № 5. – С. 75-78;
4. Гвелесіані А. Вплив соціально-економічного розвитку на рівень диференціації доходів населення України / А. Гвелесіані, І. Литвин // Економіка України. – 2010. - №1. – С. 8;
5. Криворотько І. О. Проблеми та перспективи інвестування в людський капітал України / І. О. Криворотько // Інноваційна економіка. – 2013. – №39 – С. 35 – 38;
6. Малиновська, О. А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування / О.А. Малиновська. – К.: НІСД, 2011. –С. 40;
7. Папієв М. Соціальний захист населення в умовах фінансово-економічної кризи в Україні / М. Папієв // Україна: аспекти праці. – 2009. - №2. – С. 7 – 13;
8. Сенів Л., Малиновський Ю. Особливості Диференціації доходів населення України / Л. Сенів, Ю Малиновський // Економічний аналіз: зб. наук. праць 2012. – Вип. 10. – Частина 1. – С. 433;
9. Закон зростання потреб і соціально-економічна ефективність виробництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.grinchuk.lviv.ua/book/56/2199.html>.

References

1. Buian, I. V. (2011), "Rynkova systema pratsi - suchasna ekonomichna forma vzaiemodii biolohichnoho, dukhovnoho, sotsial'noho v liudyni z pryrodou", *Psykhologhiia i suspil'stvo*, vol. 4, pp.38-51.
2. Bilopol's'ka, V.M. (2011), " Modeliuvannia vzaiemozalezhnosti mizh pokaznykamy ekonomichnoho rozvytku derzhavy ta rivnem sotsial'noho zakhystu naseleння Ukrainy: aprobatyia ta otsinka rezul'tativ ", *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 2, p 23.
3. Bezmaternykh, V. and Chzhan, S. (2008), " Vlyianie mezhdunarodnoj myhratsii rabochej sily na formirovanye rynku truda v Ukraine ", *Problemy material'noj kul'tury. Jekonomicheskie nauki*, vol. 5, pp.75-78.
4. Hvelesiani, A. and Lytvyn, I. (2010), "Vplyv sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku na riven' dyferentsiatsii dokhodiv naseleння Ukrainy", *Ekonomika Ukrainy*, vol.1, p. 8.
5. Kryvorot'ko, I. O. (2013), "Problemy ta perspektyvy investuvannia v liuds'kyj kapital Ukrainy", *Innovatsijna ekonomika*, vol.39, pp. 35 – 38.
6. Malynov's'ka, O. A. (2011), *Trudova mihratsiia: sotsial'ni naslidky ta shliakhy reahuvannia*, NISD, Kyiv, p. 40.
7. Papiiev, M. (2009), "Sotsial'nyj zakhyst naseleння v umovakh finansovo-ekonomichnoi kryzy v Ukraini", *Ukraina: aspekty pratsi*, vol.2, pp. 7 – 13.
8. Seniv, L. and Malynov's'kyj, Yu. (2012), "Osoblyvosti Dyferentsiatsii dokhodiv naseleння Ukrainy", *Ekonomichnyj analiz: zb. nauk. Prats*, vol. 10, no. 1, p. 433.
9. Zakon zrostannia potreb i sotsial'no-ekonomichna efektyvnist' vyrobnytstva [Online], available at: <http://www.grinchuk.lviv.ua/book/56/2199.html>.

Стаття надійшла до редакції 16.08.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"